

Macrina Oproiu, Castelul Peleşor. Reședință princiară și regală (1903-1948), prefață de Sorin Liviu Damean, București, Editura Corint, 2024, 426 p.

Mirela-Daniela TÎRNĂ

Cartea Macrinei Oproiu, *Castelul Peleşor. Reședință princiară și regală (1903-1948)*, a apărut la Editura Corint, în 2024, în cadrul colecției «Istorie cu Blazon». Prefața scrisă de prof. univ. dr. Sorin Liviu Damean este însoțită de un „Argument” al autoarei, muzeograf la Muzeul Național Peleş, de peste 20 de ani. Lucrarea de față are la bază o parte din teza sa de doctorat, intitulată *Monografia Castelului Peleşor (1903-1948)* și coordonată de Adrian Silvan-Ionescu. Cartea se înscrie în seria monografiilor dedicate reședințelor regale și „[...] constituie un demers reparatoriu, necesar și util, atât pentru specialiștii în domeniu, cât și pentru amatorii de istorie, în general”¹.

În prezentarea istoriografiei temei se pornește de la lucrările din epocă, care fac referire la Castelul Peleşor: Alexandru Gălășescu, *Sinaia și împrejurimile ei*; Paul Lindenberg, *Regele Carol I al României*; Mihai Haret cu lucrările – *În munții Sinaiei, Rucărului și Branului și Castelul Peleş*; Regina Maria cu *Țara pe care o iubesc și Casele mele de vis* și se ajunge la cele contemporane scrise de: Ruxanda Beldiman, Mircea Hortopan, Narcis Dorin Ion, Sorin Vasilescu, *Karel Zdenek Liman. Arhitectul ceh al Casei Regale a României*; Narcis Dorin Ion, *Castele, palate și conace din România*; Shona Kallestrup, *Art and Design in Romania 1866-1927. Local and International Aspects of the Search for National Expression*; Marian Constantin, *Palate și colibe regale din România*; Ștefania Ciubotaru, *Viața cotidiană la Curtea regală*

¹ Macrina Oproiu, *Castelul Peleşor. Reședință princiară și regală (1903-1948)*, București, Editura Corint, 2024, p. 12.

a României. 1914-1947. În privința surselor de arhivă folosite, acestea cuprind documente din Arhivele Naționale ale României, Fond Casa Regală. Oficiale, Personale – Regina Maria, Castele și Palate; Arhiva de planuri și cea de fotografii ale Muzeului Național Peleş, Arhiva privată a familiei lui Bernhard Ludwig din Viena. Memoriile/Jurnalele lui C. Argetoianu, Regelui Carol al II-lea, I. G. Duca, N. Iorga, Reginei Maria, principesei Ileana, Al. Tzigara-Samurcaș, Eugeniu Buhman, G. Gafencu, Simona Lahovary, Maude Rea Parkinson, Al. Vaida Voevod etc., citate frecvent de autoare, vin să completeze baza documentară a cărții.

Lucrarea tratează perioada cuprinsă între 1903, anul inaugurării Castelului Peleşor, și 1948, anul schimbării regimului politic în România și al statutului reședințelor regale. Așa cum precizează autoarea, lucrarea este structurată în trei capitole²: primul se referă la rolul jucat de Castelul Peleşor, ca spațiu de reprezentare și loc de decizie politică; în al doilea capitol, autoarea se ocupă de organizarea Curții de la Castelul Peleşor, iar în al treilea, de viața cotidiană legată de acest spațiu.

Actul inaugurării Castelului Peleşor este considerat o acuarelă pe pergament, pictată de principesa Maria, unde sunt scrise cuvintele Regelui Carol I. Acesteia i se adaugă o altă acuarelă, intitulată *Inaugurarea Castelului Peleşor*, realizată de artistul german Gustav Adolf Closs. Sunt punctate momente din construirea și amenajarea Castelului Peleşor cu pasaje din corespondența Regelui Carol I și principelui Ferdinand cu principesa Leopold³. Destinația castelului și mutarea din Castelul Foișor sunt precizate chiar de către Regina Maria, în *Povestea vieții mele* și citată de autoare:

„Îmi fusese foarte drag acest prim cuib al nostru; era o locuință idilică. Cu toate că anii petrecuți sub acoperișul lui nu fuseseră toți numai pace și fericire, era tocmai locașul de care se putea lipi inima oricui; avea mici balcoane joase de-a lungul fațadei și uși ce se deschideau drept în pădure. Ajunsese acum prea mică pentru familia noastră care creștea mereu, așa că Unchiul ne pregăti o casă mult mai încăpătoare, Peleşorul, unde locuiesc și acum, când sunt la Sinaia”⁴.

² *Ibidem*, p. 18-19.

³ Principele Leopold de Hohenzollern-Sigmaringen – fratele Regelui Carol I și tatăl principelui Ferdinand.

⁴ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. II, București, Ed. RAO, p. 288.

În privința evenimentelor care s-au desfășurat la Castelul Pelișor, autoarea le menționează și le descrie cu ajutorul memoriilor și al documentelor de arhivă. Astfel, la Castelul Pelișor s-a născut principele Nicolae, pe 3/18 august 1903; la 12 octombrie 1920 a avut loc logodna principesei Elisabeta cu prințul George, viitorul Rege George al II-lea al Greciei; pe 8 ianuarie 1922, principesa Marioara (Mignon) s-a logodit cu Regele Alexandru al Serbiei; căsătoria civilă a principesei Ileana cu arhiducele Anton de Habsburg, la 26 iulie 1931.

Un loc aparte îl ocupă vizitele oficiale desfășurate la Castelul Pelișor, cu precizarea autoarei că deși este:

„Construit în vecinătatea Castelului Peleş, Castelul Pelișor este vizitat, în anii de după inaugurare și până la moartea Regelui Carol I, de un număr limitat de personalități ale vieții politice. Vizitele oficiale se desfășoară, de regulă, la Castelul Peleş, în timp ce vizitele private ale celor câțiva prieteni apropiați sau ale rudelor princiare – destul de rare și întreprinse doar cu permisiunea suveranului – au loc la Castelul Pelișor”⁵.

Prima vizită oficială la Castelul Pelișor a fost cea a principelui Wilhelm de Hohenzollern Sigmaringen, în toamna lui 1904, urmată de o alta, în 1910. Cea mai importantă vizită, până la declanșarea Primului Război Mondial, rămâne cea a arhiducelui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Austro-Ungariei. Această vizită are loc în 1909, când Franz Ferdinand și soția sa, prințesa Sophia de Hohenberg, au fost primiți la Castelul Peleş, iar a doua zi au fost invitați de cuplul princiar Ferdinand – Maria, la un dejun oferit la Castelul Pelișor. Fotografiiile anexate de autoare ni-i arată pe membrii familiei regale și pe invitații lor, pe domeniul Peleş și în apropierea Castelului Pelișor.

În august 1915, pe fondul războiului și a iminentei intrări a României în conflict, la Pelișor are loc vizita ministrului plenipotențiar al Imperiului austro-ungar, Ottokar Czernin și a ministrului plenipotențiar al Germaniei la București, Hilmar von dem Bussche, fiind primiți de către Regina Maria. Trebuie precizat faptul că Regele Carol I murise pe 27 septembrie 1914, iar Ferdinand ajunsese rege. Putem spune că Pelișorul devenise reședință regală.

⁵ Macrina Oproiu, *op. cit.*, p. 44.

În timpul exilului în Moldova, din anii războiului, Regina Maria se consolează cu ideea părăsirii reședințelor regale prin aducerea unor obiecte de mobilier, chiar din camera de aur de la Castelul Peleşor. De asemenea, autoarea punctează reîntoarcerea familiei regale la Castelul Peleşor, în august 1919, cu citate din *Însemnările zilnice* și *Povestea vieții mele* ale Reginei Maria⁶.

Următoarele vizite descrise sunt: cea a premierului bulgar Stamboliiski, din 1921, în contextul proiectatei căsătorii a principesei Mignon cu Regele Boris al III-lea al Bulgariei, care nu s-a materializat și vizita din 1922 a mareșalului polonez Jozef Pilsudski.

Faptul că Peleşorul devenise un spațiu decizional important este dovedit de organizarea aici a Consiliilor de Coroană. În acest sens, autoarea descrie amănunțit contextul convocării Consiliului de Coroană din 31 decembrie 1925, unde s-a luat act de renunțarea la tron a principelui Carol și, mai important, s-a luat decizia excluderii lui de la linia succesorală; participanții la Consiliul de Coroană; discuțiile purtate; încercările lui Nicolae Iorga și ale patriarhului Miron Cristea de a împiedica luarea acestor decizii. În acest Consiliu de Coroană, Regele Ferdinand a anunțat hotărârea sa de a-l proclama pe principele Mihai drept moștenitor al Tronului. În acest context, în ianuarie 1926, se organizează un al doilea Consiliu de Coroană, tot la Castelul Peleşor. Cu acest prilej, Ion I. C. Brătianu a propus instituirea unei Regențe formate din: prințul Nicolae, patriarhul Miron Cristea și Gheorghe Buzdugan, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție. Această Regență urma să asigure tutela moștenitorului Tronului, în cazul în care ar fi ajuns rege în timpul minoratului său, ceea ce se va și întâmpla.

Castelul Peleşor avea să fie și martorul morții Regelui Ferdinand și a Reginei Maria. Folosindu-se de memoriile epocii, autoarea descrie parcursul bolii Regelui Ferdinand, până la deznodământul fatal din 20 iulie 1927, precizând că: „După dorința exprimată de rege, corpul neînsuflețit a fost așezat pe catafalc în holul de onoare al castelului Peleşor, în dreptul scării și a plafonului vitrat”⁷.

Folosind presa vremii – „Adevărul”, „Viitorul”, „Cuvântul”, „Apostolul”, „Lupta”, „Dimineața”, „Aurora”, „Universul” etc. – autoarea întregește imaginea referitoare la moartea și organizarea funeraliilor Regelui

⁶ *Ibidem*, p. 52.

⁷ *Ibidem*, p. 90.

Ferdinand. De asemenea, prezintă și cotidienele străine, care au publicat articole omagiale la adresa regelui⁸.

În testamentul Regelui Ferdinand, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 100, din 22 iulie 1927 și redactat în 2 iunie 1925, Castelul Peleşor rămânea în folosința Reginei Maria, iar prin Codicilul din 11 ianuarie 1926, întreg domeniu Sinaia-Predeal intra în proprietatea principelui Mihai, regina beneficiind de dreptul de folosință în continuare, pe toată durata vieții și de uzufructul domeniului până ce principele Mihai împlinea 21 de ani. Potrivit spuselor principelui Nicolae, fratele său, principele Carol a denunțat codicilul, însușindu-și sume de bani⁹.

Toată atmosfera de la Castelul Peleşor avea să dispară, iar singurătatea își va pune amprenta pe acest loc care, timp de 24 de ani, a fremătat de viață.

Moartea Reginei Maria se va petrece tot aici, pe 18 iulie 1938. În carte este descris ultimul an de viață al reginei, mai precis, de la debutul bolii, din martie 1937. În acest context, sunt menționați medicii care s-au ocupat de regină, locurile unde s-a tratat, anturajul reginei, relația cu fiul ei, Regele Carol al II-lea, și toate suferințele pe care i le-a pricinuit până în ultimul moment al vieții. Astfel, aflăm că ultima secretară a reginei, Christina Galitzi, dar și Eugen Zwiedineck, aghiotantul și secretarul reginei, „erau spionii regelui Carol al II-lea pe lângă regina muribundă”¹⁰. Regina a sosit la Sinaia pe 17 iulie, fiind întâmpinată de Regele Carol al II-lea, principesa Elisabeta și Marele Voievod Mihai. A fost dată jos din tren pe brațe și transportată cu Salvarea la Castelul Peleşor. A doua zi, pe 18 iulie, Regina Maria a murit în Camera de aur a Castelului Peleşor. Pentru a descrie revenirea în țară a reginei, moartea acesteia, organizarea funeraliilor, dispozițiile testamentare, autoarea folosește Însemnările regelui Carol al II-lea, Memoriile lui C. Argetoianu, ale principesei Ileana, Eugeniu Arthur Buhman, Irina Procopiu, dar și articolele din: „Capitala”, „România”, „Ordinea”, „Timpul”, „Universul”, „România ilustrată”.

În încheierea Capitolului I, autoarea face o incursiune prin viața la Castelul Peleşor, în anii 1930-1948, cu accent pe relația Reginei Maria cu fiul său, Regele Carol al II-lea, prezentarea evenimentelor organizate cu ocazia

⁸ *Ibidem*, p. 101.

⁹ *Ibidem*, p. 103.

¹⁰ *Ibidem*, p. 109.

aniversării semicentenarului Castelului Peleş, în septembrie 1933, atunci când, o parte din invitați a fost găzduită la Castelul Pelișor. „După 6 septembrie 1940, Castelul Pelișor a reintrat în proprietatea Regelui Mihai, ca întreg domeniu Peleş de la Sinaia, unde nu a locuit și căruia nu i-a mai trecut pragul niciodată”¹¹.

Capitolul al II-lea al cărții este dedicat organizării Curții de la Castelul Pelișor. Din acest capitol aflăm din cine era format personalul civil și militar al castelului, cine au fost secretarii de la castel, doamnele de onoare, guvernantele, institutorii, invitații particulari la Castelul Pelișor. Prezentarea organizării bucătăriei, meselor și ceaiurilor surprinde o multitudine de aspecte, cu informații din documente de arhivă și din memoriile epocii privind cheltuielile Curții, protocolul meselor etc. Inserarea fotografiilor cu interioarele castelului, amenajarea meselor, membrii familiei regale și invitații lor vine să completeze informațiile și să le susțină. Unii angajați au devenit foarte apropiați de membrii familiei regale, dând naștere unei afecțiuni profunde, iar alții au iscat conflicte puternice și pe termen lung.

Prin prezentarea celor care s-au pus în slujba Casei Regale, Macrina Oproiu subliniază rolul pe care l-au avut aceștia, unii dintre ei adevărate personalități: G. T. Kirileanu, Constantin Hiott, Leon Mavrocordat, Henri Catargi, Al. Robescu, Karel Liman, Nicolae Drossu, Ernest Ballif, Louis Basset, Traugot Tamm, Ion Kalinderu, Gaetan Denize etc. La fel și doamnele de onoare ale reginei Maria, printre care se remarcă Simona (Symki) Lahovary și Irina Procopiu, care ne-au lăsat, prin memoriile lor, mărturii importante despre viața la Curtea regală.

Câteva concluzii putem trage la finalul capitolului: atmosfera de la Castelul Pelișor era una relaxată, eticheta nefiind atât de strictă, iar audiențele la rege constituiau o plăcere. Poate că trebuia insistat mai mult pe diferențele între cele două Curți regale, cea a lui Carol I și cea a lui Ferdinand, punctată pe alocuri prin citate și mai puțin printr-o analiză și concluzii proprii ale autoarei.

Este menționată permanenta tensiune între Regina Elisabeta și principesa Maria, dar și motivul rupturii între cele două Curți, acela al cheltuielilor imense făcute de cuplul princiar, spre nemulțumirea totală a Regelui Carol I, nevoit să ia măsuri drastice¹².

¹¹ *Ibidem*, p. 145.

¹² *Ibidem*, p. 213-215.

În capitolul al III-lea, intitulat „Viața cotidiană la Castelul Peleşor”, autoarea merge pe mai multe paliere: preocupările și pasiunile suveranilor Ferdinand și Maria; evenimente și diferite activități desfășurate la Castelul Peleşor și împrejurimi, precum: concerte, baluri mascate scene vivante, aniversări, proiecții de filme, vânători, călărie, sporturi de iarnă, grădinărit.

Aflăm astfel că regele Ferdinand citea cu plăcere romane polițiste și îl interesau eroii Antichității clasice, iar regina prefera literatura recentă, piesele de teatru franțuzești, volumele de istorie și memorialistică. De când era principesă, Maria a fost încurajată să scrie, de către fiica sa, principesa Elisabeta, dar și de regina Elisabeta. Autoarea face o trecere în revistă a activității literare¹³ a reginei, dar și a celorlalte pasiuni și preocupări ale reginei – pictura, colecționarea și achiziționarea obiectelor de artă, patronarea Societății Tinerimea Artistică și susținerea artiștilor. Autoarea amintește și descrie vizitele unor artiști la Castelul Peleşor – Arthur Verona, Nora Steriadi, Pietro Canonica, Raffaello Romanelli, Tini Rupprecht etc. Într-o notă consistentă, citând din *Însemnările zilnice*¹⁴ ale reginei Maria, este prezentat pictorul Philip de Laszlo, supranumit „pictorul reginelor”, dar nu numai. El a realizat mai multe portrete ale reginei Maria, regelui Carol al II-lea, principesei Elena, regelui Mihai și un portret post mortem al regelui Ferdinand. Pasiunea pentru muzică este marcată prin menționarea concertelor organizate la Castelul Peleşor, cu diferite ocazii, unde au concertat muzicieni celebri: George Enescu, Cella Delavrancea, Yehudi Menuhin.

Practicarea echitației, a sporturilor, a diferitelor jocuri de societate, a vânătorii, conducerea mașinii beneficiază de o amplă prezentare, ilustrată cu fotografiile inedite din patrimoniul Muzeului Național Peleş. Dragostea pentru animale și, în special, pentru câini a fost o constantă în viața familiei regale. Regele Ferdinand făcea plimbări lungi prin pădurile de la Sinaia, fiind însoțit de câinii săi, cel mai adesea din rasa Cocker. În anii 20, regina Maria a achiziționat câini din rasa Barzoi având chiar, la un moment dat, 12 exemplare.

Autoarea nu putea omite pasiunea pentru plante, împărtășită de ambii regi. Pentru regele Ferdinand, botanica era mai mult decât o pasiune și devenise un adevărat specialist în domeniu: se pricepea la clasificarea plantelor, a demonstrat prezența unor specii în Dobrogea, a întocmit o listă a speciilor de

¹³ *Ibidem*, p. 223-226.

¹⁴ *Ibidem*, p. 245-247.

iris nou cultivate. Această pasiune comună i-a determinat să amenajeze grădina de la Castelul Pelișor, dar și de la celelalte reședințe regale. Mai mult decât atât, regina Maria se implică în amenajarea teraselor și serelor de la Sinaia, apelând la grădinari competenți și peisagiști celebri, cum este cazul lui Friedrich Rebhuhn. Pe baza documentelor de arhivă, Macrina Oproiu ne oferă o serie de informații referitoare la cheltuielile făcute cu amenajarea grădinilor și teraselor, la proiectele peisagistice ale reginei, la inovațiile făcute de aceasta.

În finalul acestui capitol, autoarea distinge patru etape în viața cotidiană la castelul Pelișor. Prima, între anii 1903-1914, „în care Familia princiară este permanent controlată de către regele Carol I”¹⁵. O a doua etapă este încadrată între anii 1919-1925, când reședința de la Pelișor preia funcțiile Castelului Peleş și este perioada fastă pentru familia regală, care duce o existență sigură și articulată. Urmează perioada nefastă a Castelului Pelișor, între 1925 și 1938, cu evenimente brutale – excluderea de la tron a principelui Carol, moartea regelui Ferdinand, restaurația carlistă, comportamentul dictatorial al regelui Carol al II-lea. Etapa finală cuprinde deceniul 1938-1948, când castelul este închis și nu mai este locuit.

În „Încheiere”, sunt reluate aceste etape în existența castelului, cu prezentarea succintă a evenimentelor care au marcat familia regală și sfârșitul acestei reședințe, care-și pierde rolul după moartea reginei Maria, atunci când, regele Carol al II-lea își mută reședința la Castelul Foișor. Urmează un scurt istoric al Castelului Pelișor, după 1948. În anii 1948-1953, castelul a fost închis, după inventarierea patrimoniului regal, apoi transformarea lui, alături de Castelele Peleş și Foișor, în Casă de creație pentru artiști. În perioada 1968-1974 devine Gospodărie de partid, se intervine asupra interioarelor și decorației, iar în 1982, la Castelul Pelișor este cazat președintele Libiei, Muammar al Gaddafi. În 1990, Castelele Peleş și Pelișor devin muzee în subordinea Ministerului Culturii. În anul 2007, complexul Peleş de la Sinaia reintră în proprietatea regelui Mihai, dar castelele Peleş și Pelișor funcționează în continuare ca muzee.

Cartea Macrinei Oproiu este o monografie dedicată Castelului Pelișor, o reședință regală importantă, prezentată în paginile ei sub toate aspectele și cu toate argumentele care-i definesc statutul. Istoria Castelului Pelișor înseamnă

¹⁵ *Ibidem*, p. 341.

istoria familiei princiare și regale Ferdinand și Maria. Evenimentele care au avut loc aici au marcat istoria monarhiei în România și istoria României.

Mirela-Daniela TÎRNĂ

Arhivele Naționale ale României